

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ
МИНИСТРЛИГИ**

И.АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

Д 13.11.023. диссертациялык кеңеши

Кол жазма укугунда

УДК: 371.1:371.302:378.144./146.+681.142.9.

АЖЫМАНБЕТОВА ГҮЛЗААДА ИСАКАНОВНА

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОЖДОРУНДА АРАЛЫКТАН
ОКУТУУНУН ДИДАКТИКАЛЫК НЕГИЗДЕРИ**

13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана
билим берүүнүн тарыхы

Педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук
даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациянын

АВТОРЕФЕРАТЫ

Бишкек - 2012

Диссертациялык иш И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Жаңы маалыматтык технологиялар институтунун Аралыктан билим берүү борборунда аткарылды.

Илимий жетекчиси: педагогика илимдеринин доктору, профессор
Байсалов Джоомарт Усубакунович

Расмий оппоненттер: педагогика илимдеринин доктору, доцент
Каниметов Жангороз Каниметович

педагогика илимдеринин кандидаты, доцент
Орускулов Тимур Раевич

Жетектөөчү мекеме: К.Тыныстанов атындагы Ысык-Көл мамлекеттик университетинин педагогика жана психология, математиканы жана информатиканы окутуунун усулдары кафедралары. Дареги: 722200, Каракол ш., Абдрахманов к., 103.

Диссертациялык иш 2012-жылдын 9-мартында саат 13.00дө И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу боюнча уюштурулган Д 13.11.023 диссертациялык кеңештин жыйынында корголот. Дареги: 720026, Бишкек шаары, Раззаков көчөсү, 51.

Диссертациялык иш менен И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин илимий китепканасынан таанышууга болот.

Автореферат 2012-жылдын 9-февралында таркатылды.

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы, педагогика илимдеринин доктору, доцент

Чоров М.Ж.

ИЗИЛДӨӨНҮН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Изилдөөнүн актуалдуулугу. Кыргыз Республикасы социалдык-экономикалык кайра курууну башынан өткөрүүдө, андыктан аны билими жана маданияты гүлдөп өнүккөн өлкөгө айландырууга жөндөмдүү болгон жогорку квалификациялуу адистердин болушу мамлекет үчүн абдан зарыл.

Азыркы мезгилде бүткүл дүйнөдөгүдөй эле, биздин республикада да компьютердик техника, заманбап маалыматтык технологиялар адамдын ишмердигинин бардык чөйрөсүнө, анын ичинде билим берүүгө да колдонууга тынымсыз алынып жатат. Ушуга байланыштуу, коомдун алдында адистерди даярдоо системасын үзгүлтүксүз өркүндөтүү, окуу процессинин техникалык жабдылышын, усулдук жана мазмундук базасын жакшыртуу негизги милдеттери турат.

Өлкөбүздөгү жана билим берүү системасындагы азыркы учурдагы социалдык - экономикалык жагдай салыштырмалуу оор. Билим алуунун салттуу формалары жана окутуу моделдери адатта, негизинен республиканын шаарларында топтолуп билим берүүгө болгон керектөөлөрдү толук канааттандыра албай келет. Ошол эле учурда ар бир жаран жакырчылыгына, географиялык абалына же убактылуу обочо калуусуна, социалдык жактан корголбогондугуна байланыштуу жана саламаттыгындагы кемчиликтерине же өндүрүштүк жана жеке иштеринен улам билим берүү мекемелерине бара албагандыгынан, билим алуу мүмкүнчүлүгүнөн эч ким ажыратылууга тийиш эмес. Мындай жагдайдан чыгуунун жолу билим берүүнүн жаңы формаларын издөөдө турат. Алардын бири аралыктан окутуу болуп саналат.

Маалыматташтыруунун объективдүү процессинин натыйжасы болуп саналуу менен бирге, өзүнө башка формалардын эң мыкты белгилерин камтыган, аралыктан окутуу XXI кылымга билим берүүнүн айрыкча келечектүү формасы катары кирди.

Аралыктан билим берүү идеясын пропагандалоого, жайылтууга, илимий изилдөөлөрдү уюштурууга жана аны педагогикалык практикага киргизүүгө [А.А.Андреев, Н.Астафьев, А.М.Бершадский, А.А.Беспалько, Н.Ю.Волова, З.О.Джалиашвили, В.Г.Домрачев, Э.В.Евреинев, Т.П.Зайченко, А.О.Кривошеев, В.И.Левин, В.А.Либин-Левая, Ю.И.Лобанов, Я.М.Нейматов, А.Г.Новицкий, О.В.Околелов, Е.С.Полат, И.В.Роберт, А.Н.Романов, В.П.Тихомиров, А.Н.Тихонов, Е.А.Феоктистова, С.А.Христочаевский, А.В.Хуторский,](#) ж.б. окумуштуулар зор салым кошушкан. Аты аталган окумуштуулардын эмгектеринде аралыктан окутуу технологиясынын негиздери, электрондук билим берүү системалары жагындагы түшүнүктөр, окуу процессинде программалык, усулдук каражаттарды иштеп чыгуу жана колдонуунун негиздери

баяндалып, программалык каражаттарды пайдалануунун натыйжалуулугун жогорулатуунун айрым багыттары аныкталган.

Кыргыз Республикасынын билим берүү мекемелеринде аралыктан окутуу технологиясын уюштуруунун айрым маселелери, анда окутуунун усулун өркүндөтүү проблемалары Д.А.Абдрахманов, А.А.Айдаралиев, Ж.У.Байсалов, Б.Ж.Баячорова, А.А.Бөрүбаев, У.Давлетов, А.М.Кененбаев, В.Л.Ким, О.В. Куфлей, Э.Мамбетакуннов, М.А.Ногоев, С.А.Нуржанова, Т.Р.Орускулов, П.С.Панков, Г.Д.Панкова, Т.Э.Уметов, ж.б. илимий - методикалык эмгектеринде чагылдырылган.

Өлкөбүздөгү жана чет өлкөлөрдөгү аралыктан окутуу маалыматтарын алмашууну камсыз кылган маалыматтык технологияларды (спутниктик телекөрсөтүү, компьютердик байланыш ж.б.) пайдаланууга негизделген адистешкен билим берүү чөйрөсүнүн жардамы менен калктын кеңири катмарына аралыктан билим берүү кызматы жеткирилип жатат. Аралыктан билим берүү системасында билим алуу, билгичтикке жана көндүмгө ээ болуу процесси аралыктан окутуу деп аталууда. Тармактык компьютердик техникаларды пайдалануудан өзгөчө байкалган интерактивдүүлүктүн жогорулаган даражасы аралыктан окутуунун негизги айырмалануучу мүнөздөмөлөрүнүн бири болуп саналат. Окутуу процессинде тармактык технологияларды (Интернет, Интранет, ISDN, ж.б.) пайдалануунун деңгээли салттуу окутуу менен азыркы учурдагы аралыктан окутуунун ортосундагы айырмачылыкты аныктайт.

Окутууда жаңы маалыматтык технологияларды пайдалануу зарылчылыгын өз эмгектеринде О.И.Беяков, В.П.Беспалько, С.Р.Доманова, Е.И. Машбиц, В.М.Монахов, Ж.К.Нурбеков, Г.Д.Панкова, И.В.Роберт, В.В.Угольков, ж.б. белгилешкен.

Аралыктан билим берүү системасында ал И.Я.Лернердин белгилегенине караганда ар түрдүү адамдарда чыгармачыл мүмкүнчүлүктөр ар башка, андыктан ар кандай окутууда алардын ийгиликтеринин чеги да ар түрдүү.

Аралыктан окутууну дидактикалык камсыздоо, аны окутуунун методдору жана илимий негизделген мыйзам ченемдүүлүктөрү А.А.Андреев, А.М.Бершадский, А.А.Беспалько, Н.Ю.Волова, М.В.Зайнутдинова, Т.П.Зайченко, А.А.Золотарев, А.С.Кадырова, И.Я.Лернер, Е.И. Машбиц, Я.М. Нейматов, Е.С.Полат, А.Н.Романов, В.П.Тихомиров, Е.А.Феоктистова, С.А.Христочаевский, А.В.Хуторский, ж.б. илимий-усулдук эмгектеринде каралган.

Аралыктан окутууну дидактикалык жактан камсыздоодогу орчундуу элемент электрондук компьютердик окуу китеби болуп саналат. Илимий - методикалык макалаларга талдоо жасоо «Электрондук компьютердик окуу

китеби» барган сайын кеңири тарап бара жаткандыгын көрсөттү, ага ар түрдүү авторлор ар кандай маани берип жатышат. Окуу курсун же анын чоң бөлүгүн өз алдынча өздөштүрүүгө мүмкүндүк берген жана көпчүлүк учурда кадимки окуу китебинин, маалымдаманын, маселелер топтомунун, лабораториялык практикумдун мазмунун бириктирген программалык-усулдук комплекс катары электрондук компьютердик окуу китебине көз караш кыйла кеңири тараган. Ал альтернатива эмес, окутуунун салттуу формаларына толуктоо болуп эсептелет жана студенттердин китеп, конспектилер, маселелер жана көнүгүүлөрүнүн жыйнактары сыяктуу дидактикалык каражаттардын кызматын алмаштыра албайт.

Электрондук компьютердик окуу китеби (ЭКОК) китептин же окуу куралынын бардык татыктуу жактарын гана сактап калбастан, ошондой эле азыркы учурдагы маалыматтык технологияларды, мультимедиялык мүмкүнчүлүктөрдү толук өлчөмдө пайдаланууга тийиш.

Азыркы учурда Кыргыз Республикасынын бардык билим берүү мекемелеринде аралыктан окутууну уюштуруу, анда окуу процессин жүргүзүүнүн усулун ыкчамдык менен изилдөө улантылып жатат. Ошол эле учурда, илимий-методикалык ж.б. макалаларды талдоого алуу-республикабызда аралыктан окутуунун бардык аспектилери жетиштүү изилденбегендигин көрсөттү. Ал эми аралыктан окутуунун уюштуруучулук жана дидактикалык багыттары жетишээрлик деңгээлде илимий жактан негизделбей, тактоону жана толуктоолорду киргизүүнү талап кылат.

Ошондуктан, аралыктан окутуунун өнүгүшүнүн бүгүнкү күндөгү абалын окуп үйрөнүү, аны уюштурууга жана дидактикалык камсыздоого байланышкан проблемалардын оротосундагы карама-каршылыктарды жоюуга болгон аракет изилдөөнүн **актуалдуулугун** аныктайт.

Бүгүнкү күндө, аралыктан окутууну уюштуруу жана аны дидактикалык камсыздоо маселелерине байланышкан төмөнкүдөй **карама - каршылыктардын** орун алгандыгы байкалат:

– республикада аралыктан окутууну уюштурууга, дидактикалык камсыздоого практикалык жактан коюлган талаптардын өсүшүнө карабастан, аны турмушка ашырууда ата мекендик программалык жана методикалык камсыздоолордун жетишсиздиги;

– аралыктан окутууда салттуу окутуунун дидактикалык компоненттерин сактоо менен бирге аны аралыктан окутуу шартында ишке ашыруунун негиздеринин толук каралбагандыгы;

– аралыктан окутуунун дидактикалык курамы менен анын илимий негизделген өзгөчө мыйзам ченемдүүлүктөрүнүн, ошондой эле, анын

компоненттеринин калыптануу мүнөзүн жана иштөөсүн камтыган эмгектердин аздыгы;

– аралыктан окутууну турмушка ашырууда жогоруда саналып өткөн этаптар менен өз ара байланыштын, өз ара таасирлердин жана макулдашуунун толук иштелип чыкпагандыгы.

Жогоруда белгиленген проблемаларды жана карама-каршылыктарды чечүү зарылдыгы бизди «Кыргыз республикасынын ЖОЖдорунда аралыктан окутуунун дидактикалык негиздери» деген изилдөөнүн темасын тандап алууга түрткү болду.

Диссертациялык иштин илимий изилдөө иштеринин тематикалык планы менен байланышы: Диссертациялык изилдөөнүн темасы И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин илимий изилдөө иштеринин тематикалык планына кирет жана Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министирлигинин «Кыргыз Республикасынын улуттук билим берүү жана илим системасынын структурасын оптимизациялоо» аттуу темадагы илимий долбоору менен байланыштуу аткарылды.

Изилдөөнүн максаты: аралыктан окутуунун дидактикалык негиздерин тактоо жана ага толуктоо киргизүү, дидактикалык камсыздоолорду иштеп чыгып, аларды аралыктан окутууда колдонуунун технологиясын түзүү.

Примечание [A1]:

Изилдөөнүн милдеттери:

– чет элдик жана республикабыздын ЖОЖдорунун шартында аралыктан окутуунун калыптануусунун негизги багыттарын окуп-үйрөнүү, анын калыптануу деңгээлин талдап чыгуу жана коюлган көйгөйлөрдү чечүүнүн зарылдыгын көрсөтүү;

– «аралыктан окутуу» түшүнүгүнүн дидактикалык маңызын аныктоо;

– аралыктан окутууда колдонулуучу электрондук окуу каражаттарынын мазмунуна талдоо жүргүзүү, ошону менен бирге анда колдонулуучу электрондук компьютердик окуу китебин түзүүнүн принциптерин, талаптарын жана моделин негиздөө, аралыктан окутуу шартында «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсунун мисалында электрондук компьютердик окуу китебин иштеп чыгуу;

– аралыктан окутуу шартында «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи (БББС)» курсунун мисалында түзүлгөн электрондук компьютердик окуу китебин пайдалануунун технологиясын иштеп чыгуу, аны педагогикалык эксперименттик сыноодон өткөрүү.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы: Аралыктан окутуунун дидактикалык камсыздоолору өркүндөтүлүп, анын дидактикалык, уюштуруучулук, технологиялык өзгөчөлүктөрү жана субъектилеринин ишмердүүлүктөрү аныкталгандыгында; аралыктан окутууда колдонулуучу электрондук компьютердик окуу китебин түзүүнүн принциптери, талаптары жана анын модели негизделгендигинде, электрондук компьютердик окуу китебинин жана аны аралыктан окутуу процессинде колдонуунун модели түзүлүп, ал моделдин негизинде аралыктан окутуу шартында «MS Access БББС» курсунун мисалында электрондук компьютердик окуу китебин иштеп чыгуу менен бирге аны колдонуунун технологиясынын сунушталгандыгында.

Алынган жыйынтыктардын практикалык маанилүүлүгү: изилдөөдө иштелип чыккан «Webilim» аралыктан окутуу системасына (аралыктан окутууну уюштуруучулар үчүн) жана «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсу боюнча электрондук компьютердик окуу китебине жана видеолекцияларга (студенттер үчүн) Мамлекеттик патент кызматы тарабынан күбөлүк алынып, колдонула баштады. Ошондой эле, окуу-методикалык материалдардын структуралык схемасы боюнча табигый-математикалык, психологиялык, педагогикалык жана гуманитардык дисциплиналар боюнча окуу-методикалык комплекстердин электрондук варианттары түзүлдү. Иштелип чыккан каражаттар сырттан жана күндүзгү окутуу процессине толуктоолор катары, ал эми магистранттар, аспиранттар үчүн, ошондой эле кадрларды кайра даярдоодо жана квалификацияны жогорулатууда кошумча окуу-дидактикалык каражат катары колдонууга киргизилди. Ошону менен бирге аудиториядан тышкары иш чараларды (семинарлар, конференциялар, илимий-изилдөө иштери) аралыктан уюштуруу үчүн да колдонулат. Изилдөөдө сунуш кылынган «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсу боюнча электрондук компьютердик окуу китебин аралыктан окутуу шартында пайдалануунун негизинде: курсту окутуунун сапаты, билим берүү процессине катышуучулардын эмгек өндүрүмдүүлүгү жана курс боюнча материалды өздөштүрүү деңгээли жогорулайт; студенттерге окутуу процессин жекелештирүүнүн натыйжалуулугун жогорулатууга көмөк көрсөтөт; студенттердин өз алдынчалуулугу жана таанып билүү активдүүлүгү жогорулайт; келечектеги адистерди кесиптик даярдоого таасирин тийгизет; бул изилдөөнүн чегинде иштелип чыккан мамилени республиканын жогорку окуу жайларынын башка окуу дисциплиналарына да пайдаланууга мүмкүнчүлүк пайда болду.

Алынган жыйынтыктардын экономикалык маанилүүлүгү: Аралыктан окуп жаткандар каалаган убакытта жашаган жеринде же иштеп

жаткан жумуш ордунда отуруп өзүнө керектүү окуу материалдарын компьютердик тармак аркылуу окуу жайдын маалыматтык-билим берүүчү порталынан ала алат, ошондой эле студент окуу жылында бир нече жолу окуу жайына келип сессия тапшырбастан, компьютердик система аркылуу бардык сессиясын тапшыруу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу менен студенттин өздүк чыгымдары салттуу окутууга кеткен чыгашага салыштырмалуу бир нече эсе үнөмдөлөт.

Изилдөөнүн негизги жоболору:

– Кыргызстандагы аралыктан окутуунун азыркы абалы жана аны жакшыртуунун багыттары;

– «аралыктан окутуу» түшүнүгүнүн дидактикалык маңызын аныктоонун зарылдыгы;

– аралыктан окутуу шартында электрондук окуу китебин түзүүнүн принциптери жана талаптары;

– аралыктан окутууда колдонулуучу электрондук компьютердик окуу китебинин мазмуну менен түзүмү жана аны пайдалануунун модели, моделди ишке ашыруунун технологиясы.

Изденүүчүнүн өздүк салымы: Аралыктан окутууну уюштуруунун модели, «Webilim» аралыктан окутуу системасы, аралыктан окутуу шартында «MS Access берилиштер базасын башкаруу системи» курсу боюнча иштелип чыккан окуу куралы, видеолекциясы жана электрондук компьютердик окуу китеби изденүүчү тарабынан иштелип Ж. Баласагын атындагы КУУда, И. Арабаев атындагы КМУда пайдаланылууда.

Изилдөөнүн натыйжасы төмөнкүлөрдө баяндалды жана талкууга алынды:

Изилдөөнүн жыйынтыгы тегерек столдордо, Ж. Баласагын атындагы КУУнун жана И. Арабаев атындагы КМУнун кафедраларынын отурумдарында жана семинарларында, Ж. Баласагын атындагы КУУнун МКТИнин жана И. Арабаев атындагы КМУнун ЖМТИнин, ИКТИнин илимий советинин кеңешинде, конференцияларда: «Билим берүүдөгү, илимдеги жана өндүрүштөгү заманбап технологиялар жана сапатты башкаруу: адаптациялоонун жана жайылтуунун тажрыйбасы» эл аралык илимий конференциясы, КТУ, 2001-ж.; Кыргыз Республикасынын мамлекеттүүлүгүнө арналган «Математиканы, физиканы жана информатиканы окутуунун актуалдуу проблемалары» илимий-практикалык конференциясында, КУУ, 2003-ж.; Ж.Баласагын ат. КУУда Кыргыз Мамлекеттүүлүгүнө арналган жаш окумуштуулардын илимий-практикалык конференциясында, 2003-ж.; «Кыргыз Республикасында үзгүлтүксүз педагогикалык билим берүүнүн формалары жана жолдору» эл аралык конференциясы, КМПУ, 2003-ж.; «Тарых жана компьютер: үчүнчү

миң жылдыктын башталышындагы ресурстар, алгоритмдер жана тарыхый информатиканын технологиясы» «Тарых жана компьютер» ассоциациясынын IX конференциясы, М.В.Ломоносов ат. Москва Мамлекеттик университети, Москва ш., 2004-ж.; «Кыргызстандагы жогорку кесиптик билим берүү системасын модернизациялоонун жолдору» илимий практикалык конференциясы, МАУПФиБ, 2005-ж.; «Педагогикалык билим берүүнүн проблемалары жана өнүгүү перспективасы» илимий-республикалык практикалык конференциясы, КМУ, 2011-ж.; «Билим берүүдөгү жана илимдеги интеграциялык жана инновациялык процесстердин абалы жана перспективасы» республикалык илимий-практикалык конференциясы, КУУ, 2011-ж. баяндалып талкууланды.

Изилдөөнүн натыйжасынын макалаларда толук чагылдырылышы:

Диссертациянын негизги теориялык жоболору диссертанттын 40 илимий - усулдук макаласында чагылдырылды, алардын ичинен: 1 типтүү окуу программа, Мамлекеттик патент кызматы тарабынан катталган 2 күбөлүк, 2 окуу куралы, 8 окуу-усулдук иштелме, 27 макала.

Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү: Диссертациялык иш изилдөөнүн илимий негизин камтыган киришүүдөн, үч баптан жана алардан пайда болгон жыйынтыктардан, жалпы корутундудан, пайдаланылган 205 адабияттардын тизмесинен, 21 сүрөттөн, 10 таблицадан жана 9 тиркемеден турат. Адабияттардын тизмесин жана тиркемелерди кошпогондо, диссертациянын көлөмү 133 бет.

ИЗИЛДӨӨНҮН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Киришүүдө теманын актуалдуулугу негизделип, диссертациялык иштин илимий изилдөө иштери менен байланышы, изилдөөнүн максаты, милдети жана методу аныкталды. Иштин илимий жаңылыгы, алынган жыйынтыктардын практикалык жана экономикалык маанилүүлүгү көрсөтүлдү.

«Аралыктан окутуу үзгүлтүксүз билим берүү системасында» аттуу биринчи бапта илимий – методикалык эмгектерди талдоонун негизинде жакынкы жана алыскы чет өлкөлөрдө аралыктан окутуунун калыптанышынын жана өнүгүшүнүн тарыхый аспектери, аралыктан окутуунун маңызы, педагогикалык мүнөздөмөсү, принциптери, республиканын ЖОЖдорундагы аралыктан окутуунун азыркы абалы каралды.

Андан сырткары аралыктан окутуунун калыптануу жана өнүгүү проблемаларына тарыхый – педагогикалык талдоо жүргүзүлдү. Илимий-методикалык эмгектерди талдоо, интернеттеги илимий-методикалык макалаларга жана маалыматтарга жүргүзүлгөн иликтөө аралыктан окутуу жаткан ЖОЖдордун саны бүгүнкү күндө дүйнөдө тездик менен өсүп жаткандыгын көрсөттү. Соңку жылдарда чет өлкөлөрдө, ошондой эле биздин республикада да аралыктан окутуу системасын өнүктүрүү идеясы барган сайын кеңири колдоого алынып жаткандыгы белгилүү болду.

Бүгүнкү күндөгү республиканын ЖОЖдорундагы аралыктан окутуунун абалы ушул эле бапта талдоого алынды.

Республиканын айрым ЖОЖдорунун иш-тажрыйбаларын үйрөнүү, аларда аралыктан окутуу технологиясы иш жүзүндө пайдаланылып жаткандыгын көрсөттү.

Ошентип, практика көрсөткөндөй аралыктан окутуу дегенде биз маалымат алуунун салттуу булактарынан (китептер, плакаттар, көрсөтмө окуу куралдары, лекциялык аудиториядагы такта (доска), студенттин өзүнүн ж.б.) обочо болуусун түшүнүшүбүз керек. Башкача айтканда, аралыктан окутуу билим берүүнүн салттуу формаларын алмаштыргыч катары гана эмес, ага параллель система катары каралат.

Биринчи бапта аралыктан окутуунун маңызы, педагогикалык мүнөздөмөсү, принциптери, ж.б. кеңири каралды.

А.С.Демушкин, П.Б. Залманов, А.В.Кириллов, А.О.Кривошеев, Ю.Г.Фокин, С.А. Христочаевский, Л.А. Штомпел ж.б. жүргүзгөн илимий-методикалык эмгектерди талдоодо аралыктан окутуу-билим берүү процессин жаңыча уюштуруп, окулуучу материалдын негизги көлөмүн окуп жаткандарга маалыматтык технологиялардын жардамы менен жеткирүүнү камсыз кылган, окуу процессинде окуп жаткандар менен окутуучулардын интерактивдүү өз ара аракетин жекече компьютерлерди, видео жана аудио техниканы пайдаланып иш жүзүнө ашырган, сырттан окутуунун жаңы баскычы катары каралат.

Аралыктан окутууга аныктама берүүдө белгилүү пикирлерди жана ар түрдүү мамилелерди талдап чыгып, негизги учурларды бөлүп кароо менен ар бир элементтин касиетин; анын аралыктан окутуудагы ордун; башка түзүүчүлөргө таасирин; элементтердин ортосундагы байланышты аныктадык.

Окумуштуулардын пикирлерине жана ар түрдүү мамилелерге таянып, аралыктан окутуу – билим берүү процессинин катышуучулары мейкиндик жана мезгил жагынан бири-биринен көз карандысыз жайгашышып, окуу процесси окуп жаткандардын жана аны уюштуруп, багыт берип жаткан окутуучунун жекече түзүлгөн графиги менен башкалардан өзгөчөлөнгөн

билим берүүчү чөйрөдө телекоммуникациялык жана маалыматтык технологиялардын негизинде электрондук каражаттардын жардамы менен ишке ашырылуучу окуу процесси деген жыйынтыкка келдик.

Аралыктан окутууда колдонулуучу негизги каражат болуп эсептелген электрондук компьютердик окуу китебинин(ЭКОК) ролу жана орду **экинчи бапта «Аралыктан окутуу үчүн электрондук компьютердик окуу китебин моделдештирүүдө»** такталды, ошондой эле, аталган бапта аралыктан окутуу үчүн ЭКОКту моделдештирүүнүн негизги принциптери, талаптары каралып, «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системинин» мисалында ЭКОК моделдештирилди жана аны колдонууга усулдук сунуштар иштелип чыгып, ага И. Арабаев атындагы КМУнун ЖМТИдеги, ИКТИдеги аралыктан окутуунун өзгөчөлүктөрүн эске алып толуктоолор киргизилди. «Электрондук окуу китеби», «компьютердик окуу китеби» жана «электрондук компьютердик окуу китеби» деген сыяктуу түшүнүктөрдүн маңызы да чечмеленди.

А.С.Демущкина, П.Б. Залманов, А.В.Кириллов, А.О.Кривошеев, Е.А.Феоктистова, Ю.Г.Фокин, С.А. Христочаевский, Л.А. Штомпел ж. б. эмгектериндеги «электрондук окуу китеби», «компьютердик окуу китеби» жана «электрондук компьютердик окуу китеби» түшүнүктөрүнө берилген аныктоолор талданды.

Ар түрдүү авторлордун көз караштарын эске алып, электрондук компьютердик окуу китеби – бул тийиштүү мамлекеттик стандартка жана окуу программасына ылайык келген, окуу материалдарын системалуу баяндоочу жана аны графика, үн, видео маалыматтар менен коштогон, ошондой эле интерактивдүү кайтарым байланышты жүргүзүп, окутуу процессин үзгүлтүксүз көзөмөлдөөнү камсыз кылган программалык-методикалык комплекс деген тыянакка келдик.

Республикадагы көпчүлүк изилдөөчүлөр, окутуучулар тарабынан иштелип чыккан электрондук каражаттарды талдаганда алардын көпчүлүгү күндүзгү окуган студенттерге жана окутуучунун жетекчилиги астында өз алдынча ишти уюштурууга арналгандыгы, окуу материалдары усулдук жактан жакшы ойлонбостон берилгендиги, аралыктан окутуунун өзгөчөлүктөрү эске алынбагандыгы, окуу китептеринин айрымдары анимация жана үндөр менен коштолгон окуу маалыматтарын жетиштүү деңгээлде пайдаланбагандыгы жана өз алдынча практикалык тапшырмалардын туура аткарылышынын текшерилбегендиги белгилүү болду.

Жогоруда аталган жетишпегендиктерди жоюу максатында ЭКОКту иштеп чыгуу технологиясына арналган илимий-методикалык эмгектерге талдоо жүргүзүлдү.

Илимий-методикалык эмгектерди талдап көргөн учурда, электрондук компьютердик окуу китептери төмөнкүдөй негизги принциптерге таянууга тийиш: илимийлүүлүк; модулдуулук; ар түрдүү деңгээлдүүлүк; окутуунун коммуникативдик багыттуулугу; жеткиликтүүлүк; мультимедиялуулук; өз алдынча иштөө жөндөмүн өнүктүрүүгө багыттуулугу; кесипке багыттуулугу; окуу материалынын структуралуулугу жана иерархиялуулугу.

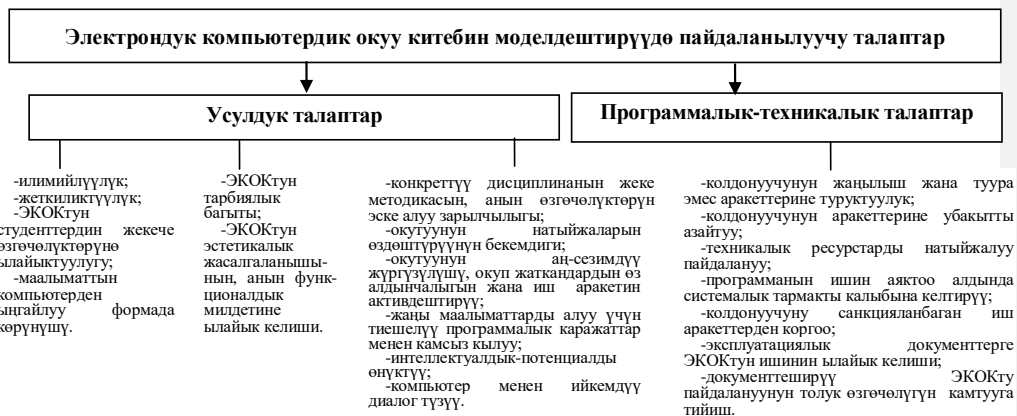
1-сүрөт. ЭКОКту моделдештирүүдө колдонулуучу принциптер

Негизги принциптерге таянуу менен бирге, ЭКОКтун структурасына жүргүзүлгөн изилдөөнүн негизинде биз төмөнкүдөй кошумча принциптер менен толуктадык (1-сүрөттү караңыз): тесттердин вариативдүүлүгү; үзгүлтүксүз өркүндөтүп туруу; усулдук ыкмаларды ЭКОКтун мазмунун иштеп чыгууда колдонуу; көзөмөлдөөнүн системалуулугу жана практикада колдондук.

Бирок азыркы кезде көпчүлүк учурларда бул принциптер аралыктан окутуу үчүн электрондук окуу каражаттарын иштеп чыгууда толук өлчөмдө сакталбайт жана алардын компоненттерине коюлуучу талаптар да эске алынбай келет.

Электрондук окуу каражаттарына коюлган Н.Астафьев, А.А.Беспалько, В.С. Диев, Л.Х.Зайнутдинова, Е.И.Машбиц, Е.С.Полат, ж.б. эмгектериндеги талаптарды талдап, электрондук компьютердик окуу китептерин моделдештирүүдө колдонулуучу талаптарды тактадык жана анын схемасы сунуш кылдык (2-сүрөттү караңыз).

Жогоруда келтирилген принциптерди жана талаптарды колдонуу менен «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсунун

2-сүрөт. ЭКОКту моделдештирүүдө пайдаланылуучу талаптар

мисалында электрондук компьютердик окуу китебинин модели түзүлдү (3-сүрөттү караңыз).

3-сүрөт. Электрондук компьютердик окуу китебинин модели

Сунушталып жаткан ЭКОКтун модели башкалардан структурасы боюнча, курстук иштерди аткарууга усулдук көрсөтмөсү, практикалык тапшырмаларды аткаруунун алгоритми менен берилгендиги, практикалык тапшырмалардын аткарылышына көзөмөл жүргүзүлгөндүгү, ж.б курамында колдонулгандыгы менен өзгөчөлөнөт. Методикалык өзгөчөлүгү боюнча «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсунда өз алдынча аткарылуучу иштердин бардык тапшырмалары шарттуу үч категорияга бөлүнгөн, себеби алар ар бир студент ээ болгон билимди, билгичтикти жана көндүмдү аныктоодо колдонулат.

Студент «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсу боюнча ЭКОК менен өз алдынча иштеп, өзү үчүн бул материалдарды кандай деңгээлде окуп-үйрөнүү керек экендигин аныктайт жана тийиштүү тапшырмаларды аткарат.

Иштелип чыккан ЭКОКту аралыктан окутууда колдонуп, окуу процессин уюштуруунун үч деңгээлдүү модели иштелип чыкты (4-сүрөттө келтирилген), мында: биринчи деңгээл – MS Access берилиштер базасын башкаруучу системинин мисалындагы ЭКОКтун биз иштеп чыккан модели; экинчи деңгээл ЭКОКту түзүүнүн этаптары; үчүнчү деңгээл ЭКОКту практикада аралыктан окутууда колдонуунун технологиясы.

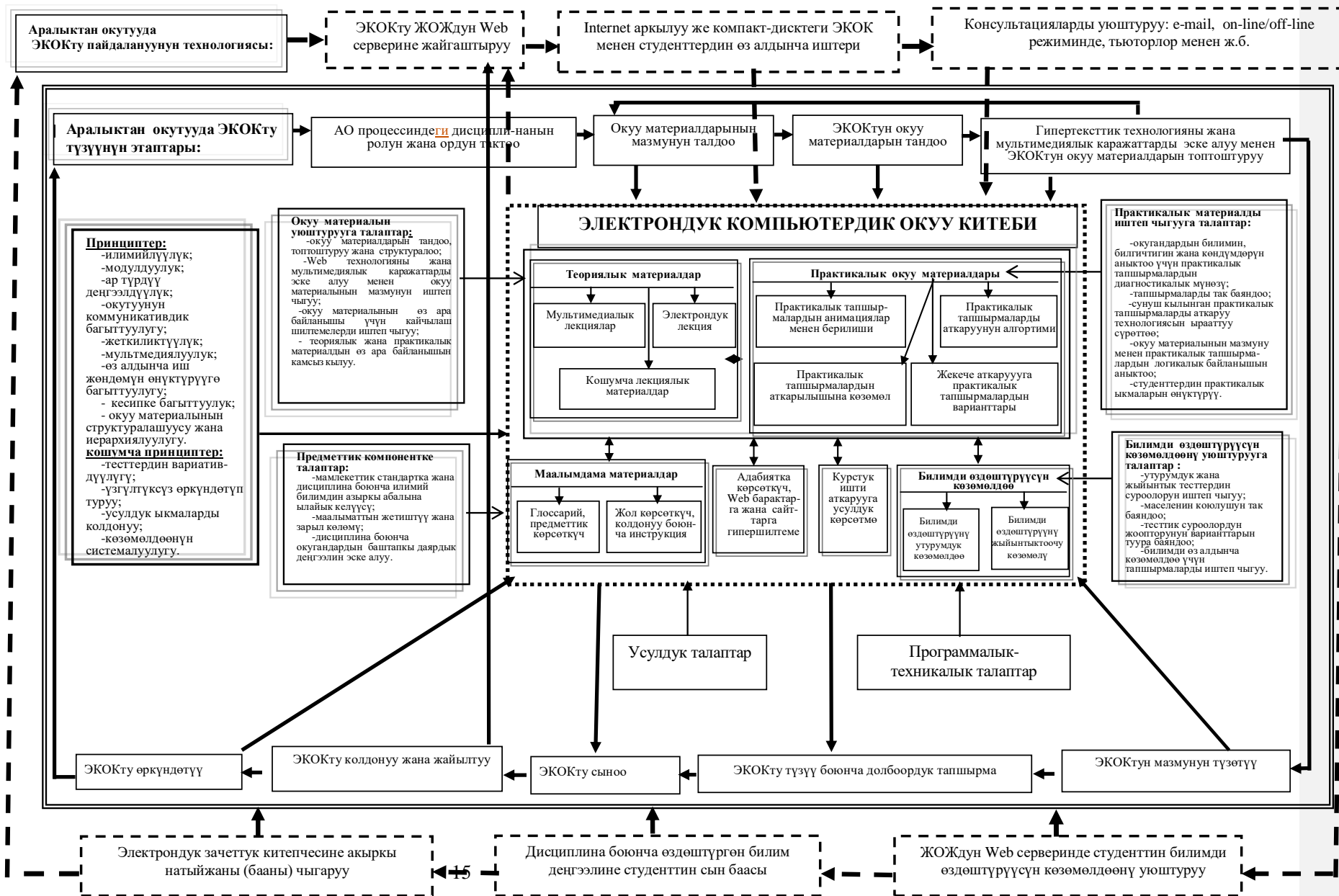
Биринчи деңгээлде: теориялык жана практикалык окуу материалдарынан, маалымдамалардан, билимди өздөштүрүүнү көзөмөлдөөдөн, адабияттар менен Web барактарга, сайттарга гипершилтемелерден турган жана моделдин компоненттерине коюлуучу талаптары, принциптери менен ЭКОКтун өзүнүн модели көрсөтүлдү.

Экинчи деңгээлде: ЭКОКту практикалык жана теориялык иштеп чыгуу этаптары көрсөтүлдү, алар: аралыктан окуу процессиндеги дисциплинанын ролун жана ордун тактоо, ЭКОКтун окуу материалынын мазмунунун талдоо, ЭКОКтун окуу материалын тандап алуу, гипертекстүү технологияларды жана мультимедиялык каражаттарды эске алуу менен анын окуу материалдарын топтоштуруу, ЭКОКтун мазмунун түзөтүү, ЭКОКту түзүү боюнча долбоордук тапшырма, ЭКОКту колдонуу жана өркүндөтүү.

Аралыктан окутуу үчүн ЭКОКту түзүү процессинде дисциплинанын ролун жана ордун тактоо этабында MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи курсунун ролу жана орду такталды.

Экинчи деңгээлде окуу материалдары тандалып алынат жана модулдарга бөлүнөт. Мындан кийин маалыматтар тартипке келтирилип, натыйжада үзгүлтүксүздүк касиеттер менен модулдук структура түзүлөт жана ар бир модуль үчүн практикалык тапшырмалар тандалып алынды. Ушул деңгээлде ар бир модуль үчүн тренинг жана бүткүл окуу китеби боюнча кайтарым байланыш системасы иштелип чыкты.

ЭКОКтун мазмунун топтоштурууда окуу сабактарынын окуу-методикалык материалдарынын (ОММ) жалпы структуралык схемасы пайдаланылды. Сунушталган ОММдун структурасы төмөнкүлөрдөн турат: окуу дисциплинасынын максаты жана милдеттери; дисциплинанын

4-сүрөт. Электрондук компьютердик окуу китебинин жана аны колдонуп аралыктан окутуу процессин уюштуруунун модели

жумушчу программасы; модулдар боюнча окуу материалдары; модулдар боюнча өзүн-өзү көзөмөлдөө үчүн суроолор; өзүн-өзү текшерүү үчүн суроолор; жыйынтыктоочу тесттик суроолор; кошумча окуу материалдар, б.а. маселени тереңдетип иликтөө үчүн материалдар жана сунуш кылынуучу кошумча адабияттар; сунуш кылынуучу негизги адабияттарга шилтемелер, ж.б.

Ошентип, «MS Access БББС» боюнча иштелип чыккан электрондук каражат колдонууга сунушталат.

Моделдин үчүнчү деңгээлинде ЭКОКту колдонуунун технологиясы көрсөтүлдү. Ал: ЭКОКту ЖОЖдун Web серверине жайгаштыруудан, интернет же компакт диск аркылуу ЭКОКтун үстүндө студенттердин өз алдынча ишинен, консультацияны уюштуруудан турат, консультация e-mail аркылуу, on-line/off-line режиминде, бетме-бет, тьюторлор аркылуу ж.б. жүргүзүлөт, ЖОЖдун Web серверинде студенттердин өздөштүргөн билими текшерүүгө алынат, дисциплина боюнча өз билим деңгээлин студент сын көз менен баалайт жана анын акыркы натыйжасы электрондук зачет китепчесине коюлат.

Үчүнчү бап «Педагогикалык эксперименттин этаптары жана жыйынтыктары» деп аталып, анда «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсу боюнча иштелип чыккан ЭКОКтун натыйжалуулугун текшерүү максатында жүргүзүлгөн педагогикалык эксперименттин максаты, этаптары, жыйынтыгы көрсөтүлдү жана анын натыйжаларын билим берүү чөйрөсүнө кеңири жайылтуунун зарылчылыгы жана келечеги аныкталды.

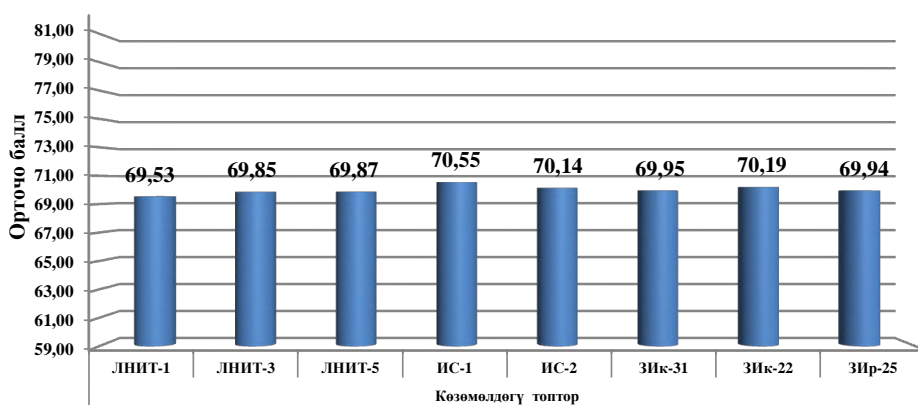
«MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсу боюнча ЭКОК Ж.Баласагын атындагы КУУнун, И.Арабаев атындагы КМУнун жана КМКТАУнун базасында сыноодон өттү. Эксперименттин негизги максаты сунуш кылынган окуу китебин иштеп чыгууда колдонулган принциптерге жана ~~маанилерге~~ ыкмаларга баа берүү жана аралыктан окуган студенттер үчүн «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсу боюнча ЭКОКту пайдалануунун натыйжалуулугун аныктоо болду.

Биз сунуш кылган окуу китебин түзүүнүн ~~максатка~~ ылайыктуулугун жүйөлүүлүгүн текшерүү үчүн: «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсу боюнча—эксперименталдык жана ~~контрөлдук~~—көзөмөлдөгү топтордо окугандардын өздөштүргөн ~~окугандардын~~ билиминин сапатын салыштыруу; —аталган окуу курсу боюнча үйрөнгөн—окуган студенттерден—студенттерге сурамжылоо жүргүзүлдү ~~сурам чыгуу~~.

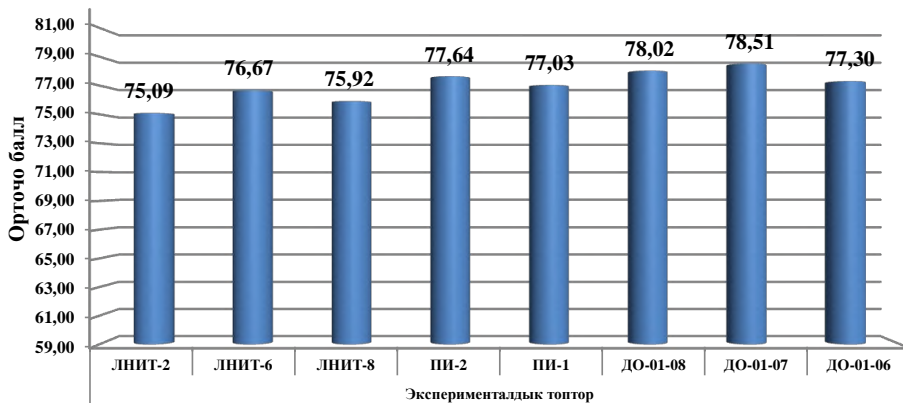
Эксперименттин жыйынтыгы 1-таблицада жана 5, 6-сүрөттө чагылдырылды. Мындан көзөмөлдөгү топтордогу студенттердин өздөштүрүүсү мурунку деңгээлде калып, ал эми эксперименталдык топтордогу өздөштүрүүнүн динамикасы өскөндүгү көрүнүп турат.

Таблица 1.-2009-2010-жж. эксперименттин жыйынтыгы

Топтор	Көзөмөлдөгү топтор									Эксперименталдык топтор						
	ЛНИТ-1	ЛНИТ-3	ЛНИТ-5	ИС-1	ИС-2	ЗИК-31	ЗИК-22	ЗИР-25	ЛНИТ-2	ЛНИТ-6	ЛНИТ-8	ПИ-2	ПИ-1	ДО-01-08	ДО-01-07	ДО-01-06
Теориялык материалдар	69,1	69,2	69,4	69,6	69,5	69	69,7	69,2	73,3	73,9	75,6	76,8	76,2	77,8	78,2	76,8
Лаборатордук/практикалык иштер	70,0	70,6	70,5	70,8	70,8	70,9	70,7	70,6	76,8	79,4	76,3	78,5	77,8	78,2	78,9	77,7
Орточо балл	69,5	69,9	70	70,1	70	70	70,2	69,9	75,1	76,7	75,9	77,6	77,1	78,1	78,5	77,3
Топтор боюнча орточо балл	70,13									77,07						
Ишенимдүү аралык	0,52									0,61						
Орточо баллдын жогорку/төмөнкү чеги	68,79				71,70					73,31				79,38		

5-сүрөт. Көзөмөлдөгү топторго студенттердин өздөштүрүүсү

6-сүрөт. Эксперименталдык топтогу студенттердин өздөштүрүүсү

Педагогикалык эксперименттин жүрүшүндөгү калыптандыруучу жана көзөмөлдөөчү сыноону талдап, салыштырганда эксперименталдык топтордо окуп жаткандардын иш-аракеттери өзгөчө лаборатордук жана практикалык иштерди аткаруудагы жөндөмдүүлүктөрү жана активдүүлүктөрү көтөрүлгөндүгү, дисциплинаны окуп-үйрөнүүгө болгон кызыгуулары пайда болгондугу байкалды.

Педагогикалык эксперименттин Натыйжаларды жыйынтыктарын иштеп чыгууда Пирсондун критерийи колдонулуп, $T_{\text{набл. байкоо}} \geq T_{\text{набл. табл}}$ (11,302 \geq 7,815) болгон учурда «MS Access ББС» курсу боюнча контролдук эксперименталдык топтордогу студенттердин «MS Access берилиштер базасын банккаруу системасы» сабагы боюнча өздөштүрүүсүнүн деңгээли 95%ке жетти, мунун себеби Эксперименталдык топтордо топтордун окуу процессинде ЭКОКтун пайдаланылуугандыгы менен мунун себеби болуп саналат шартталат.

Ошондой эле, «MS Access ББС» сабагы курсу боюнча студенттердин Практика практикалык жана тапшырмаларды аткаруу жөндөмдүүлүгү жана теориялык окуу материалдарды өздөштүрүүнүн төлуктуу деңгээли аныкталды.

Изилдөөнүн жалпы жыйынтыктары:

– Чет өлкөдө жана республикабыздын ЖОЖдорунда аралыктан окутуп жаткан билим берүү мекемелеринин саны жылдан жылга өсүп бара жаткандыгы телекоммуникациялык каражаттардын өнүгүшү, компьютердик технологиялардын бардык чөйрөдө колдонулушу сыяктуу объективдүү себептер менен байланышкандыгы белгилүү болду. Бирок айрым салтка айланган тоскоолдуктардан: жакшы материалдык-техникалык камсыздоонун жоктугу, компьютердик техниканын

жетишсиздиги, байланыштын чектелгендиги, пайдалануучулардын компьютердик сабатынын төмөндүгү, интернет-кызматтарынын наркынын жогору болушу жана аралыктан окутууда студенттердин өз алдынча ишин уюштуруу үчүн ЖОЖдордун материалдык-техникалык базанын чектелгендигинен улам кечирээк ишке киргизилүүдө;

– Аралыктан окутуу – билим берүү процессинин катышуучуларынын мейкиндик жана мезгил жагынан бири-биринен көз карандысыз жайгашышып, окуу процесси окуп жаткандардын жана аны уюштуруп, багыт берип жаткан окутуучунун жекече түзүлгөн графиги менен башкалардан өзгөчөлөнгөн билим берүүчү чөйрөдө телекоммуникациялык жана маалыматтык технологиялардын негизинде электрондук каражаттардын жардамы менен ишке ашырылуучу окуу процесси болуп саналат;

– Аралыктан окутууда колдонулуучу электрондук окуу каражаттарынын мазмунуна талдоо жүргүзүүдө негизги принциптер катары: илимийлүүлүк; модулдуулук; ар түрдүү деңгээлдүүлүк; окутуунун коммуникативдик багыттуулугу; жеткиликтүүлүк; мультимедиялуулук; өз алдынча иштөө жөндөмүн өнүктүрүүгө багыттуулугу; кесипке багыттуулугу; окуу материалынын структуралуулугу жана иерархиялуулугу, ал эми кошумча принциптер тесттердин вариативдүүлүгү; үзгүлтүксүз өркүндөтүп туруу; усулдук ыкмаларды ЭКОКтун мазмунун иштеп чыгууда колдонуу; көзөмөлдөөнүн системалуулугу алынды. Ал эми талаптарды усулдук жана программалык-техникалык деп экиге бөлүп аныктадык. Электрондук компьютердик окуу китебинин мазмуну жана түзүмү аныкталып, аны колдонуп, аралыктан окутуу процессин уюштуруунун технологиясын чагылдырган үч деңгээлдүү модели иштелип чыкты. Бул моделдин биринчи деңгээлинде – ЭКОКтун модели, экинчи деңгээлде ЭКОКту иштеп чыгуунун этаптары, ал эми үчүнчү деңгээлде ЭКОКту аралыктан окутууда колдонуунун технологиясы сунуш кылынды;

– Иштелип чыккан окуу китебин пайдалануунун сунуш кылынган моделин колдонуунун технологиясы 4-сүрөттө толук чагылдырылды.

Аралыктан окутууну уюштурууда колдонулуучу негизги каражат болуп эсептелген «MS Access БББС» курсунун мисалында иштелип чыккан электрондук компьютердик окуу китептин келечектүү экендиги эксперименттик иштердин натыйжалары аркылуу тастыкталды.

Изилдөөнүн натыйжасында мындан ары көңүл бурууну талап кылган проблемалар да такталды. Алар: аралыктан окутууну уюштуруудагы; ЭКОКту түзүүдөгү методикалык мүнөздөгү; аралыктан окутууну

программалык жана техникалык-материалдык камсыздоодогу ж.б.
проблемалар.

Практикалык сунуштар:

Иштелип чыккан «Webilim» системасы аралыктан окутууну уюштуруучулар үчүн колдонууга сунуш кылынат;

«MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсу боюнча иштелип чыккан окуу куралды, электрондук компьютердик окуу китепти жана видеолекцияны окуу процессинде колдонууну алгылыктуу деп эсептейбиз;

Биз иштеп чыккан табигый-математикалык, психологиялык, педагогикалык жана гуманитардык дисциплиналардын окуу-методикалык комплекстеринин электрондук варианттары информатика адистигине түзүлүп, пайдаланылып жаткандыктан, аны башкалардын да пайдалануусун алгылыктуу деп эсептейбиз;

Электрондук компьютердик окуу китепти кошумча окуу каражаты катары салттуу окутуу процессинде жана сабактан сырткаркы иш чараларды уюштурууда колдонуунун артыкчылыктуу жактары айкындалды.

Диссертациялык изилдөөнүн негизги натыйжалары төмөнкү эмгектерде чагылдырылды:

Окуу программасы:

1. Ажыманбетова, Г.И. Типовая программа по дисциплине «Информатика» для педагогических специальностей [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, Д. Карагулов. – Б., 2007. – 10 с.

Окуу куралы жана окуу-усулдук иштелмелер:

2. Ажыманбетова, Г. И. Модулдук негизде «Windows үчүн офистик программаларын» окутуу. (Ms Excel) II-бөлүк. [Текст] / Дж.У. Байсалов, А.М.Кененбаев, Г.И.Ажыманбетова, Ж.Р.Сарыпбекова. Окуу куралы. – Б., 2001. – 143 с.

3. Ажыманбетова, Г. И. Создание базы данных в MS Access методическое руководство к лабораторным работам по информатике для студентов всех специальностей [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, М.Т.Жапаров, Ж.Р.Сарыпбекова. – Б.: КГУСТА, 2002. – 41с.

4. Ажыманбетова, Г. И. Учебно-методический комплекс по дисциплине «Информатика» для студ. заоч. отд. экон. спец: MS Word, 2 часть [Текст] / Г.И. Ажыманбетова, М.А.Кененбаев, А.Б. Таникулов. – Бишкек, 2003. – 30 с.

5. Ажыманбетова, Г. И. Учебно-методический комплекс по дисциплине «Информатика» для студ. заоч. отд. экон. спец. MS Excel, 3 часть [Текст] / Г. И. Ажыманбетова, М. А. Кененбаев, А. Б. Таникулов. – Бишкек, 2003. – 70 с.

6. Ажыманбетова, Г. И. Учебно-методический комплекс по дисциплине «Информатика» для студ. заоч. отд. экон. спец. MS Access, 4 часть [Текст] / Г.И. Ажыманбетова, М.А.Кененбаев, А.Б. Таникулов. – Бишкек, 2003. – 25 с.

7. Ажыманбетова, Г. И. Учебно-методический комплекс по дисциплине «Информатика» для студ. заоч. отд. экон. спец. Internet, 5 часть [Текст] / Г. И. Ажыманбетова, М. А. Кененбаев, А. Б. Таникулов. – Бишкек, 2003. – 45 с.

8. Ажыманбетова, Г. И. MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи. [Текст] Окуу куралы / [Дж. У. Байсалов, А. М. Кененбаев, Г.И.Ажыманбетова ж.б.]. – Б., 2006. – 308 б.

9. Ажыманбетова, Г. И. Создание базы данных в MS Access методическое руководство к лабораторным работам по информатике для студентов всех специальностей [Текст] / [Г. И. Ажыманбетова, Ж.Р.Сарыпбекова, А.Т.Эсеналиева и др.]. – Б., 2002. – 35 с.

10. Ажыманбетова, Г. И. Базы данных MS Access. Методические указания и задания к лабораторным работам по курсу «Системы управления базами данных» для студентов специальности «Лингвистика и новые информационные технологии» [Текст] / Г. И. Ажыманбетова, Д.Сманалиева. – Б., 2005. – 44 с.

11. Ажыманбетова, Г. И. Учебно-методический комплекс по дисциплине «Информатика» для студентов заоч. отд. экон. спец.: Ч.1.Windows. [Текст] / Г. И. Ажыманбетова, М. А. Кененбаев, А.Б.Таникулов. – Б., 2003. – 52 с.

Макалалар:

12. Ажыманбетова, Г. И. Об разработке рабочей программы в условиях модульного обучения [Текст] / Дж. У. Байсалов, А.М. Кененбаев, Г.И.Ажыманбетова. // Материалы международной научной конференции «Современные технологии и управление качеством в образовании, науке и производстве: опыт адаптации и внедрения» – Б.: КТУ, 2001. – С. 41-45.

13. Ажыманбетова, Г. И. Из опыта использования модульного обучения в вузах Кыргызской Республики. [Текст] / А.М.Кененбаев, Г.И.Ажыманбетова, А.Т.Таникулов. // Вестник КГПУ им. И.Арабаева. Серия: математика, физика, информатика. – Б.: КГПУ им. И.Арабаева, 2003. – С. 126-128.

14. Ажыманбетова, Г. И. Система самостоятельных работ студентов [Текст] / Г. И. Ажыманбетова. // Вестник: Кыргызского горно-металлургического института. Вып.1. – Б., 2003. – С.31-35.

15. Ажыманбетова, Г. И. Дистанционная технология обучения как одно из форм обучения в Кыргызстане [Текст] / А. М. Кененбаев, Г.И.Ажыманбетова, Б.А.Асанканова. // Вестник КНУ им.Ж.Баласагына. Серия 3. – Б.: КНУ им. Ж.Баласагына, 2003. – С. 108-112.

16. Ажыманбетова, Г.И. Организация дистанционной технологии обучения в одном из вузов Кыргызстана [Текст] / Г. И. Ажыманбетова. // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына. Серия 3. – Б.: КНУ им. Ж.Баласагына, 2003. – С. 112-117.

17. Ажыманбетова, Г. И. Междисциплинарная связь компьютерной технологии при разработке лабораторных работ [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, А.Т.Эсеналиева. // Вестник КГПУ им. И.Арабаева. Серия: математика, физика, информатика. – Б.: КГПУ им. И. Арабаева, 2003. – С. 118-121.

18. Ажыманбетова, Г. И. Компьютерная графика как средство реализации междисциплинарных связей информатики и математики [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, А.Т.Эсеналиева. // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына: Серия 5.Труды молодых ученых. – Вып. 1(1-2). – Б.: КНУ. 2003. – С. 401-405.

19. Ажыманбетова, Г. И. Реляциондук маалыматтар базасынын информациялык-логикалык моделин түзүү [Текст] / Г. И. Ажыманбетова, А.М. Кененбаев, Г.Б.Шералиева. // Вестник КГПУ им. И.Арабаева. Серия 1. Выпуск 2, Естественно-математический. – Б.: КГПУ, 2004. – С. 320-325.

20. Ажыманбетова, Г. И. О структуре учебно-методических комплексов по гуманитарным дисциплинам для дистанционной технологии обучения [Текст] / Г. И. Ажыманбетова. // Информационный бюллетень Ассоциации «История и компьютер». Москва;Томск: изд-во Том. ун-та, 2004. – №32. – С.12-13.

21. Ажыманбетова, Г. И. Организация учебного процесса в условиях дистанционной технологии обучения в республике [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, А.М. Кененбаев. // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына, Естественно-технические науки. Серия 3. – Б., 2004. – С. 109-114.

22. Ажыманбетова, Г. И. Некоторые подходы к XML технологии создания электронных учебно-методических комплексов для дистанционного обучения [Текст] / Г. И. Ажыманбетова. // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына, Серия 6. Вып.5. – Б.: КНУ, 2005. – С. 97-101.

23. Ажыманбетова, Г. И. Маалыматтар базасынын системасынын моделдери [Текст] / Г. И. Ажыманбетова, А. М. Кененбаев. // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына.: Естест.-техн-ские науки. Серия 6. Вып. 3. Математические науки. Информатика и информационные технологии. – Б., 2005. – С. 7-11.

24. Ажыманбетова, Г. И. Учебно-методические комплексы дисциплин дистанционной технологии обучения [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, А.М.Кененбаев. // Известия ВУЗов. – Б., 2005. – №2. – С.190 -194.

25. Ажыманбетова, Г. И. О разработке учебно-методических комплексов для дистанционной технологии обучения [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, А.М.Кененбаев. // Пути модернизации системы высшего профессионального образования в КР. Матер.межвуз-й научно-практ.конф. МАУПФиБ. – Б., 2005. – С. 125-133.

26. Ажыманбетова, Г. И. Берилиштер базасын (MS Access) аралыктан окутуудагы методикалык өзгөчөлүктөр [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, А.М.Кененбаев. // Вестник Бишкекского государственного университета экономики и предпринимательства. Спец.вып., Вып. 4. – Б., 2007. – С.15-18.

27. Ажыманбетова, Г. И. Некоторые подходы к созданию электронного компьютерного учебника [Текст] / Г.И.Ажыманбетова. // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына. Серия 5. – Б.: КНУ, 2007. – С.7-11.

28. Ажыманбетова, Г. И. К вопросу моделирования электронных учебных средств [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, А.М. Кененбаев. // Сборник статей ученых, преподавателей и аспирантов; Краснояр. гос. пед. ун-т им. В.П.Астафьева. – Красноярск, 2007. – С. 101-108.

29. Ажыманбетова, Г. И. Электрондук компьютердик окуу китебин иштеп чыгууда колдонулуучу талаптар. [Текст] / Г.И.Ажыманбетова, А.М.Кененбаев, Р.М.Имангазиев. // Вестник КГУ им. И. Арабаева. Серия: естест.науки. Выпуск 11. – Б., 2008. – С. 86-89.

30. Ажыманбетова, Г. И. Окуу формаларында информатика предметинин жалпы мазмундук жана методикалык айырмачылыктары [Текст] / Г. И. Ажыманбетова, А. М. Кененбаев, К. А. Жоробаев. // ОшМУ Жарчысы. Педагогикалык-психологиялык илимдер сериясы. – №1. 2008. – С.65-70.

31. Ажыманбетова, Г. И. «MS Access берилиштер базасын башкаруу системасы» курсу боюнча электрондук компьютердик окуу китебин моделдештирүү [Текст] / Г. И. Ажыманбетова. // Вестник КНУ им. Ж.Баласагына. Серия №3: Выпуск 4: Математика. Информатика. Кибернетика. – Б.: КНУ, 2010. – С. 55-60.

32. Ажыманбетова, Г. И. Электрондук компьютердик окуу китептин тажрыйбалык тапшырмаларын иштеп чыгуудагы өзгөчөлүктөр [Текст] / Г.И.Ажыманбетова. // И. Арабаев ат. КМУнун Жарчысы. – Б.: И. Арабаев ат. КМУ. 2010. – №4. – 238-241-бб.

33. Ажыманбетова, Г. И. Виртуалдык билим берүү чөйрөсүндө видеолекциянын колдонулушу [Текст] / Г. И. Ажыманбетова. // И. Арабаев ат. КМУнун Жарчысы. Чыгарылышы:1. Серия: Педагогика и психология, – Б., 2011. – С. 28-30.

34. Ажыманбетова, Г. И. Аралыктан билим берүүнүн моделдеринин колдонулушу [Текст] / Г. И. Ажыманбетова. // Вестник КНУ им. Ж.Баласагына. Выпуск 3. – Б.: КНУ, 2011. – 538-543-бб.

35. Ажыманбетова, Г. И. Организация учебного процесса в условиях дистанционного обучения [Текст] / Г. И. Ажыманбетова. // Поиск серия гуманитарных наук. Научное приложение международного научно-педагогического журнала "Высшая школа Казахстана". 2011. – №3, – С.293-298.

36. Ажыманбетова, Г.И. MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи курсу боюнча электрондук компьютердик окуу китебин колдонуунун технологиялык процесси [Текст] / Г.И.Ажыманбетова // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына: Выпуск 3: Математика. Информатика. Кибернетика. – Б.: КНУ, 2011. – С. 322-327.

37. Ажыманбетова, Г. И. Аралыктан окутууда электрондук каражаттарды иштеп чыгуунун этаптары [Текст] / Г. И. Ажыманбетова. // И. Арабаев ат. КМУнун Жарчысы. – Б., 2011. – №6. – С.8-10.

38. Ажыманбетова, Г. И. Моделирование компьютерного электронного учебника дистантного обучения [Текст] / Г.И.Ажыманбетова. // Вестник КазНПУ им. Абая: Серия Специальная педагогика. – Алмата, 2011. – №2. – С.32-37.

39. Ажыманбетова, Г. И. Windows үчүн MS Access офистик программасы. Видеолекция.[Текст] / Дж. У. Байсалов, Г. И.Ажыманбетова. Күбөлүк. – №1711. 21-июль, 2011.

40. Ажыманбетова, Г. И. Система дистантного обучения «Webilim» [Текст] / Г. И. Ажыманбетова, Т. К. Жамакеев. Свидетельство. – №229 от 17.08. 2011.

Ажыманбетова Гүлзаада Исакановнанын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча «Кыргыз Республикасынын ЖОЖдорунда аралыктан окутуунун дидактикалык негиздери» аттуу диссертациялык издөөсүнө

РЕЗЮМЕ

Түйүндүү сөздөр: аралыктан билим берүү, аралыктан окутуу, аралыктан окутуу технологиясы, берилиштер базасы, берилиштер базасын башкаруучу системасы, электрондук компьютердик окуу китеби, электрондук окуу китеби, видеолекция, электрондук лекция, гипертекст, жаңы маалыматтык технологиялар.

Изилдөөнүн объектиси: жогорку окуу жайлардын аралыктан окутуу процесси.

Изилдөөнүн максаты: аралыктан окутуунун дидактикалык негиздерин тактоо жана ага толуктоо киргизүү, дидактикалык камсыздоолорду иштеп чыгып, аларды аралыктан окутууда колдонуунун технологиясын түзүү.

Изилдөөнүн методу: изилдөөнүн максатына жетүү, коюлган маселелерди чечүү үчүн теориялык(анализ жана синтез; моделдештирүү; жалпылоо; абстракциялоо жана конкреттештирүү; аналогия; өздүк ишмердүүлүктү талдоо) жана эмпирикалык (адабияттарды, иш-кагаздарды окуп-үйрөнүү; байкоо жүргүзүү; анкеталоо; сурамжылоо; педагогикалык тажрыйбаларды окуп-үйрөнүү жана жалпылоо; аңгемелешүү; адистерден, студенттерден жана окутуучулардан интервью алуу; аралыктан окутуу колдонулуп жаткан жогорку окуу жайлардын окуу жана административдик ишмердүүлүктөрүн иликтөө) методу колдонулду.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы: аралыктан окутуунун дидактикалык камсыздоолору өркүндөтүлүп, анын дидактикалык, уюштуруучулук, технологиялык өзгөчөлүктөрү жана субъектилеринин ишмердүүлүктөрү аныкталгандыгында; аралыктан окутууда колдонулуучу электрондук компьютердик окуу китебин түзүүнүн принциптери, талаптары жана анын модели негизделгендигинде, электрондук компьютердик окуу китебинин жана аны аралыктан окутуу процессинде колдонуунун модели түзүлүп, ал моделдин негизинде аралыктан окутуу шартында «MS Access БББС» курсунун мисалында электрондук компьютердик окуу китебин иштеп чыгуу менен бирге аны колдонуунун технологиясынын сунуштагандыгында.

Колдонуу чөйрөсү: изилдөөдө иштелип чыккан дидактикалык камсыздоолор: «Webilim» системасы аралыктан окутууну уюштуруучулар үчүн; «MS Access берилиштер базасын башкаруучу системи» курсу боюнча окуу куралы жана электрондук компьютердик окуу китеби окутуунун бардык формаларында окуп жаткан студенттер үчүн; электрондук компьютердик окуу куралы кошумча окуу каражат катары салттуу окутууда жана аудиториядан тышкары иш чараларды (семинарлар, конференциялар ж.б.) уюштурууга колдонууга киргизилди.

РЕЗЮМЕ

диссертации Ажыманбетовой Гульзаады Исакановны на тему «Дидактические основы дистанционного обучения в ВУЗах Кыргызской Республики» на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования.

Ключевые слова: дистанционное образование, дистанционное обучение, дистанционная технология обучения, базы данных, система управления базами данных, электронный компьютерный учебник, электронный учебник, компьютерный учебник, видеолекция, электронная лекция, гипертекст, новая информационная технология.

Объект исследования: процесс дистанционного обучения в высших учебных заведениях.

Цель исследования: уточнение дидактических основ дистантного обучения и ввести им дополнения, разработать дидактические обеспечения, и создание технологию использования при дистантном обучении.

Методы исследования: при достижении цели и решении поставленных задач использовались теоретические методы исследования: анализ и синтез; моделирование; обобщение; абстрагирование и конкретизация; аналогия, так и эмпирические – изучение литературы, документов; наблюдение; анкетирование; опрос; изучение и обобщение педагогического опыта; беседы, изучение административной и учебной деятельности высших учебных заведений ДО.

Полученные результаты и их научная новизна: уточнена сущность понятия «дистанционного обучения», усовершенствовано его дидактическое обеспечение и определены дидактические, организационные и технологические особенности дистанционного обучения, а также деятельность его субъектов; обоснованы принципы и требования создания электронного компьютерного учебника в условиях дистанционного обучения, разработана модель электронного компьютерного учебника и модель организации дистанционного обучения с использованием электронного компьютерного учебника. На основании этой модели разработан электронный компьютерный учебник на примере курса «Система управления базами данных MS Access» в условиях дистанционного обучения, а также предложены методические рекомендации и технологии его использования.

Область применения: дидактические обеспечения, разработанные в процессе исследования систему дистантного обучения «Webilim» для организаторов дистантного обучения, для студентов во всех формах обучения электронный компьютерный учебник по курсу «Система управления базами данных MS Access», для организации внеаудиторных занятий (семинары, конференции и др.) введен к использованию как учебно-дидактическое средство.

RESUME

of Gulzaada Isakanovna Azhymanbetova's thesis work on the theme: «Didactic Basis of Distance Teaching at Institutions of Higher Education of the Kyrgyz Republic» for a degree of Ph.D. in Pedagogy, in the specialty of 13.00.01 – General Pedagogy, History of Pedagogy and Education.

Key words: distance learning, distance teaching, distance technology of teaching, database, system of database management, electronic text-book, computer text-book, video lecture, electronic lecture, hypertext, new information technologies.

Object of research: process of distance teaching at institutions of higher education.

Goal of research: specification of didactic basis of distance teaching and introduction of additions to it, development of didactic support and creation of application technology under distance teaching.

Methods of research: in order to achieve the goal of research and solving of settled problems, there were applied theoretical and empirical methods (literature and documents examination; supervision; questionnaire; inquiry; study and generalization of pedagogical experience; conversations; interviewing of specialists, students and teachers; study of administrative and educational activity at institutions of higher education and etc.)

Scientific novelty of research: it was specified the main point of distance teaching concept, its didactic support was improved, organizational and technological peculiarities of distance teaching as well as activity of its subjects were identified; principles and requirements of electronic and computer text-book construction in the context of distance teaching were proved; model of electronic and computer text-book, as well as model of distance teaching with usage of electronic computer text-book were developed. Based on this model, there was developed electronic computer text-book, subject to example of «System of Database Management MS Access» Course under the conditions of distance teaching, as well as methodological recommendations and technologies of its application were proposed.

Sphere of application: didactic support developed within the process of research:

- Webilim System of Distance Teaching for distance teaching organizers;
- electronic computer text-book for students of all educational forms of study according to System of Database Management MS Access Course;
- electronic variants of teaching materials, developed for mathematical and natural, psychological and humanitarian disciplines within the traditional educational process;
- electronic computer text-book is introduced as an additional educational and didactic aid, for arrangement of extracurricular studies (seminars, conferences etc.).